

zou hij ook? Hij durft er wel zijn, als hij de wereld oproept tot den strijd tegen die groote pest: het christendom.

Maar nu wordt het dan ook voor hen, die aan Johannes profetie hun hoofd en hart gevangen geven, een onmogelijkheid, den vrede te zien lichten over de aarde, als het socialisme, met wat eruit voortvloeit, de wolken heeft gescheurd. Als iemand⁶⁾ zegt: „Welke vormen staat, maatschappij en samenleving ook zullen aannemen, steeds zal daarin het menschelek oordeel zoeken naar de gemeenschap, die van geslacht tot geslacht gedroomd is in vele talen, vele beelden en vele namen; elke afbraak geschiedt in haar naam, maar telkens moet elke wezenlijke opbouw door haar kracht tot stand komen“.... dan kan die droom, waarvan hier gesproken wordt, den lezer der Openbaring nooit ofte nimmer belofte zijn van komende werkelijkheid. Want de antithese is er, en blijft er ook. Ze zal ook op de markt des levens meer doen, dan de prediking van den klassenstrijd ooit heeft gedaan.

De klassenstrijd.....

Hij heeft vaak en lang het leven beheerscht. Maar hij vindt zijn einde, zegt de Apocalyps. Al blijven de tegenstellingen van arm en rijk, van groot en klein, bestaan, ook om het altaar en den troon van het Beest heen. (vs. 16, vgl. bl. 35, 132, 119, v.). — toch zal die worsteling der klassen eens worden opgegeven en beëindigd. De klassenstrijd zal eerder verdwenen zijn, dan die hem uitroepen, gedacht hebben. Want, volgens hen is hij onvermijdelijk, zolang niet tusschen werkgever en werknemer de vrede geteekend is en het productiestelsel van dezen tijd geweken is⁷⁾. Maar van Patmos gaat de profetie uit, dat de vloek tegen het recht, hetwelk God op den mensch laat gelden, eerder alle klassen vereenigen zal in den stormloop tegen den hemel, dan dat het zegel der gehele wereld zal gehecht zijn aan het recht, hetwelk de mensch laat gelden tegenover den medemensch. De legers, die nu elkaar bekampen, zullen elkaar straks de hand geven, niet omdat ze den vrede vonden onder elkander, maar wijl ze den oorlog samen winnen willen tegen God en zijn Gezalfde.

* * *

Het is te hopen, dat hij de overweging van deze dingen eindelijk een heilzame schaamte kome over alle halfslachtig christendom.

Want dat christendom heeft zich wel vermoeid met veel speculaties over den aard van het merkteken van het Beest en over zijn getal, en het heeft daarbij wel beurtelings zich geïnteresseerd voor de sensationele aankondiging van een „trust der trusten“⁸⁾, of van „een Napoleon der beurs“⁹⁾, of van „de voeten van het wereldbeeld uit Daniël 2, van welk beeld sedert de fransche revolutie de ombuiging van de beenen ter hoogte van de hiel naar de zolen der voeten reeds te zien kwam om straks uit te loopen in de tien teenen van den tienvoudigen Statenbond“ (1)¹⁰⁾,.... en voor veel, veel meer producten van fantasie — maar het heeft nog niet altijd getoond, dat zijn activiteit met betrekking tot de christelijke organisatie in het heden even groot was, als zijn receptiviteit ten aanzien van de schrikbeelden van de antichristelijke organisatie in de toekomst.

Toch zal het daarop almeer moeten bedacht zijn. Kautsky heeft gezegd, dat de Openbaring van Johannes in gloeiende verwen het proletariaat uit den nood tot in een heilzaam van glorie opbeurt; alleen maar.... men moet dat gloeiend beeld ontdoen van de kalmeerende omgeving, waarmee een officiële kerk al deze trekken van het beeld der Openbaring heeft onschadelijk gemaakt¹¹⁾.

Die kritiek is onrechtvaardig. Maar er is mischien wel plaats voor de klacht, dat het gloeiende beeld, waarin de Openbaring het christelijk proletariaat der laatste dagen laat omkomen van den honger en laat smoren in bloed, door de kalmeerende omgeving van het officiële christendom wat al te veel van zijn ontzaglijkheid heeft ingeboet.

Daarom moge het hedendaagsche christendom toezien.

Want waarlijk, het heeft niet genoeg aan de theoretische afwijzing, soms met een glimlach van rustige verzekering, van de bedenksels over wereldvrede en eenheidsmoraal, die vóór en na gegeven zijn. Het heeft niet genoeg aan het woord van overigens rechtvaardigen toorn tegen de menschen, die meenen, dat de nieuwe dag en de nieuwe lente en de nieuwe poëzie zullen opbloeien zonder eenige hulp van het christendom; het christendom, dat volgens hen immers niet anders meer heeft dan „de gear van een verflensde bloem“¹²⁾. Het

heeft niet genoeg aan het sheldwoord, of het klaagwoord over de menschen, die buiten Christus en zijn Geest om, het gevoel willen kweken, „dat de aarde vol is van de heerlijkheid van het al-eene; 't gevoel van broederschap met alle schepselen en dat we al te saam verbonden in een eeuwige gemeenschap zijn“¹³⁾.

Want boven de kritiek op anderen moet gaan de eigen daad.

En die daad, uit eigen beginsel opgekomen, ontbreekt maar al te dikwijls.

Hoe vaak heeft men onder ons tevergeefs betoogd, dat klassenstrijd onze organisaties niet beheerschen mag! Het christendom heeft zijn algemeene eischen voor rijk en arm, werkgever en werknemer, patroon en arbeider. Die moeten elkander kunnen vinden voor Gods aangezicht, want boven het klasse-belang staat Gods ééne liefde en Gods ééne gebod; en niet onze economische belangen alleen, doch boven die alle ons dieper liggend beginsel moet het principe zijn ook van elke maatschappelijke organisatie.

Toch is dat zoo weinig soms in de praktijk beoefend.

Maar dat beginsel, dat door het christendom gepredikt is, zal tenslotte door het anti-christendom worden overgenomen en toegepast. Alleen: in bittere vijandschap tegen kerk en christendom. Rijken en armen vereenigd — en de groote geestelijke worsteling, niet om het dagelijksch brood, doch om de vraagstukken van ziel en eeuwigheid, uitgevochten tot het bittere eind toe! Dat zal straks de leuze zijn van het Beest uit de aarde.

Christenen, schrikt ge niet?

Zijt ge al gewaarschuwd?

Zijt ge bereid, de standen te vereenigen door het beginsel der Liefde Gods? Kunt gij alle standen samenbinden door de liefde des Geestes? Of zal de haat van den Antichrist meer vermogen dan de liefde van den Christen? Zal satans banier meer vermogen dan Christus' avondmaalsdisch?

De klassenstrijd — door de wereld uitgeroepen!

De klassenstrijd — door de wereld afgelast!

En alle standen vereenigd tegen God en Zijn Gezalfde!

Wie nu nog niet voelt, dat alle neutraliteit uit den boeze is, en dat alleen ons geestelijk beginsel ons leiden mag, die zal te laat ervaren, dat de wereld haar eigen dwaasheden straks gauwer herroept dan wij, die ze van haar in menig opzicht hebben overgenomen.

Weest gewaarschuwd, christenen! Het „beest uit de aarde“ mag niet wijzer zijn dan gij.

Want het is de geest van dat Beest geweest, die reeds vroeger, tijdens de Fransche Revolutie, hij monde van Chaumette, getracht heeft, het christendom af te schaffen, van kerken café's te maken, en te boycotten, niet alleen wie tegen den eeredienst van de godin der rede, maar ook, wie niet vóór hem was¹⁴⁾. Het zal diezelfde geest zijn, die den uitroep¹⁵⁾ van Heine:

Es wächst hienieden Brot genug
Für alle Menschenkinder....

zal aanvullen met één enkele uitzonderingsbepaling — voor de christenen.

In dat uur zal de kleine oorlog der klassen afgelast worden voor den grooten krijg tusschen Geest en Beest, God en Satan, Christus en Antichrist. Laat in dat uur, christenen, de grootste bespotting zijn, niet, dat gij uw organisatie niet gereed hadt, maar dat de wereld, voordat zij den heilzaam bouwen gaat der verdraagzaamheid, eerst uit haar boeken schrappen moet haar verzen over den wasdom der liefde en der beschaving, schrappen moet de fantasie van Selma Lagerlöf, dat de Antichrist, als hij komt, „den“ armen brood zal geven, schrappen moet het woord¹⁶⁾ van Henriette Roland Holst:

Al wat door der aarde dagen, opstijgend uit den schoot van Tijd, de groote vader, mensch bond aan menschengenoot in liefde: al wat Menschheid op banen der Eenheid dreef, staat nu op....

Laat men het niet vergeten, dat de tien geboden, die de uiterste consequentie van het onchristelijk maatschappelijk beginsel uitvaardigt, van die der wet Gods het tegenbeeld zijn, en het almeer willen zijn¹⁷⁾. De tijd komt, waarin het woord van Reulig weer wellustig opgehaald wordt: „Het zal een genot voor ons zijn, geestelijken, burgers, en kapitalisten in doodstrijd te zien. Met hun togen gekleed, zullen zij op straat voor onze oogen een langzamen verschrikkelijken hongerdood sterfen. Dat zal onze wraak zijn. Gaarne verkoopen wij onze plaats in den hemel voor het genot, dit schouwspel gade te slaan bij een flesch Bordeaux“¹⁸⁾.

Volkomen terecht is de opmerking gemaakt, dat

⁶⁾ ibidem.

⁷⁾ Mr H. P. G. Quack, De Socialisten, I, 4e druk, Amsterdam, P. N. v. Kampen & Zn, 1911, bl. 353, 354.

⁸⁾ Deutschland, Ein Wintermärchen. Aangehaald in Quack, a.w., II, 107.

⁹⁾ Opwaartse Wegen, door H. Roland Holst v. d. Schalk, Rd. Brussel, 1914, 2e druk, bl. 194/5.

¹⁰⁾ Dr J. M. Llovera, Ord. Carm., Beknopt handboek der Christelijke Maatschappijleer (bekroond). Uit het Spaansch door Dr H. Deussen, Ord. Carm., Den Bosch, G. Moesmans Zoon, 1912, bl. 303—305.

¹¹⁾ Congres van Genui, 187. Aangehaald in Llovera a.w., 304. Men vergelijke Op. 111—12.

aan het program van het socialisme niet mag worden verweten, wat het feitelijk gedrag van veel socialistischen doet zien¹⁹⁾. Toch geeft de bijbelsche apokalyptiek ons de sombere voorspelling, dat de theorie al meer zal overhellen tot de uiterste consequentie van het aan het christendom antithetisch beginsel (22¹⁾). Niet het christendom, maar zijn vijanden, zullen de verschilpunten, die tusschen beiden liggen, ophalen en zichzelf opdringen, tot dat zij den roes der wazinnige vijandelijkheid zich eraan gedronken zullen hebben; en den beker zullen zij ledigen tot den bodem.

De groote boycot....

Maar ook dan heerscht nog de geest over de stof, de tempel over de markt, het orakel over de beurs. Tempelzangen zullen ook in de laatste dagen rijzen tot God en het Lam:

Laat ze razen, oorlog blazen,
Zij verhasen geen gemoet,
Dat Gij zaligt met gena-licht,
Rein gewasschen door Uw bloed.

Die U eren, triomferen:
Zij braveren rimp en noodt.
Van de liefde, die u griedde
Scheit geen levens tijd noch doodt.²²⁾

K. S.

¹⁹⁾ Dr J. R. Slotemaker de Bruine, Christelijk Sociale Studiën, 2e dr., 1910, 227—232.

²²⁾ Johannes van Vollenhove, Gelooftionel door Chr. kracht.

LITERATUUR EN KUNST.

Ook nog deze week moet het vervolgartikel overstaan met het oog op boekbespreking.

Marie Diers, Het Levende Hout.

Van de Duitsche romanière, Marie Diers, wier geschriften ook in ons land gereeden ingang vonden, verscheen bij den Uitgever Schoonderbeek te Laren weer een nieuw boek in vertaling „Het levende hout“.

Als vele auteurs — ik herinner aan Ina Boudier-Bakker — heeft Marie Diers een zeker thema, dat telkens in haar boeken terugkeert, al is het natuurlijk in variatie van vorm. Dat thema is: het elkaar niet begrijpen van ouders en kinderen, als bron van veel levensleed aan beide zijden. 't Duidelijkst en ook het mooist spreekt deze gedachte uit „De brieven van den ouden Josias“, 't mooist daarom, wijl groote, maar te veel eischende liefde de oorzaak is van de verwijdering tusschen vader en dochter, en die liefde door alle hardheid heen schemert.

„Het levende hout“ behandelt hetzelfde thema, maar de uitkomst is tegengesteld aan die van „De brieven....“

Een rijk houthandelaar, Zinna, heeft een eenigen zoon, dien hij echter „een droomer“ noemt, omdat het geld geen bekoring voor hem heeft. „Een mufte kamer“ noemt Gerhard, de zoon, den rijkdom. Heel z'n hart gaat uit naar beeldhouwwerk, vooral sinds hij als jongen getroffen is door een prachtig Christusbeeld, „een lijdende God aan het hout“. Zulk een beeld wil hij maken, altijd ziet hij het weer voor z'n geestes oog; hij heeft maar één streven, z'n ideaal te kunnen verwezenlijken. Den vader verdriet deze abstractie. Hij doet alles, om den zoon „een mensch“ te maken. Maar hij bereikt eer het omgekeerde. Als hij b.v. den jongen eens vertelt van zijn armelijke en strijdvolle jeugd, in de hoop, dat Gerd hierdoor de waarde van zijn rijkdommen zal gaan beseffen, is het effect juist, dat deze armoede begeert om harden arbeid als levensnoodzaak te gevoelen.

Zoo komt gaandeweg scheiding tusschen vader en zoon. En die scheiding wordt een feit, als Gerd het vaderlijk huis verlaat, om in Berlijn te gaan studeren in het vak van zijn keuze. Onder den liefdevollen invloed van een oude tante, Fine-moi, een goedge sloof, komt aldaar de rust in zijn gemoed en dat begunstigt de ontplooiing van zijn talent. Tegen den zin van z'n vader trouwt hij een arm meisje, maar, 't duurt niet lang, of Gerd's room is gevestigd en daarmee zijn bestaan. En hij bereikt ook z'n levensideaal in het vervaardigen van „een christus aan het kruis“. Dat werk wordt ook in ander opzicht z'n levensgeluk, wijl z'n vrouw, die hem te voren weinig begreep, nu z'n werk verstaat en hem ten volle haar liefde wijdt. Tegenover het nieuwe geluk van Gerd staat dan de armoede van den vader, die in de desillusie van z'n leven, omdat z'n berekening-huwelijk een volkomen mislukking blijkt, leert erkennen, dat geld niet gelukkig maken kan.

Zoo is de inhoud van dezen roman, die, in den opzet aan „De Brieven...“ gelijkt, maar in de verdere bewerking geheel verschilt, zooals men ziet, niet tot zijn voordeel. Want, waar het ontroerende van de geschiedenis van den ouden Josias juist is, dat hij, als de dood de scheiding absoluut heeft gemaakt, z'n fout inziet en deemoedig belijdt, komt hier alles terecht. En daarmee is „Het levende hout“ een roman geworden, zooals er honderden zijn, met niets bijzonders. „De Brieven...“ beelden een levenstragedie uit, diep en smartelijk aan alle kanten, „Het levende hout“ is niets meer dan een

goed geschr...
menten, groe...
strakke, sch...
van de grouc...
„De Brieven...“
telkens weer...
gelijke geval...
hout“ geeft...
uw diepste v...
het verloop...

Veel mind...
In „De Bri...
ment in de...
legsel, dat l...
dan van hee...
wing van de...
zich schept...
aan, en de...
dachten we...
„geen bezwi...
heerlijke fie...
gen(d), het...
zelfs de ove...
wegsterven...
gevoel zelfs...
nende opme...
over „het l...
zegt, dat hi...
bidden, ma...
toch niet hi...
echte dkte...
werkt versl...
nu eenmaal...
grip „vroon...
als Zinna...
niet vroon...
vader, het...
Deze en...
euzen sfeer...
voor ons t...
de allereer...
qualiteiten...
een boek in...
en willen...
dezen rom...
Dr Herders...
hond en geg...
Men vergel...
Rubbens v...
welke we...
Wij moge...
hij onze be...
dat hij di...
doeling nog...
zien van d...
waarden...
Wie daa...
neme de...
mans „De...
zeven zorg...
nieuwste b...

G. Themme

Mej. Th...
men, is e...
arbeid wa...
derscheidt...
van comp...
zich haar...
den dremp...
tuur, en d...
Wegen“...
andere W...
kort zalv...
Voor z...
haar schr...
bliceren...
schriften...
de period...
bijdragen...
Van dez...
gesteld, d...
Arahem...
lijke begin...
't Is de...
men naar...
Themmen...
een ander...
krijgt nu...
daar nerg...
senbundel...
stelling, a...
Het zij d...
waarvan...
voren, in...
een m.i....

Wat be...
den inho...
vertelt g...
ze doet...
komt. Oo...
dikwijls...
tjes“) he...
kleur der...
Er loo...
die van...
stuk is...
deze ged...

⁶⁾ Prof. I. P. de Voors, Socialisatieproblemen van Arbeid en Gemeenschap, Ned. Bibl., 1920, bl. 140.

⁷⁾ Prof. Dr G. Heering, De Tijden roepen. Een woord tot de religieuze Jongeren, 2e druk, Rotterdam, „De Tijdstroom“, 1924, bl. 23.

⁸⁾ Philip Mauro, 666, Het getal des menschen, 2e dr., Kampen, J. H. Kok, 1915, bl. 198, v.; vgl. Dr V. Hepp, De Antichrist, 1e dr., Kampen, 232, v.

⁹⁾ Joh. de Heer, De Opname der geloovigen, Ermelo, z. j. 18.

¹⁰⁾ Joh. de Heer, De komende Rechter en de einderis der volken in Armageddon, Ermelo, z. j. 59.

¹¹⁾ Dr J. R. Slotemaker de Bruine, Het Christendom en het sociale leven, art. in Stemmen des Tijds, Utrecht Ruys, Jan, 1923, bl. 282.

¹²⁾ Kees Meyer, Naar de Toekomst, Ploegma, Zeist, 1924, bl. 127.